

بررسی رابطه سطح عزت نفس با میزان بکارگیری روشهای مقابله ای و برنامه خود مراقبتی در بیماران مبتلا به مولتیپل اسکلروزیس (MS) تحت پوشش انجمن MS ایران در سال ۱۳۸۳

حسین مدنی^{۱*}، حسن ناوی پور^۲، پرویز روزیانی^۳

- (۱) کارشناس ارشد آموزش پرستاری، عضو هیئت علمی و مریم دانشکده پرستاری و مامائی دانشگاه علوم پزشکی زبان
- (۲) کارشناس ارشد آموزش پرستاری، عضو هیئت علمی و مریم گروه پرستاری دانشگاه تربیت مدرس
- (۳) دکترای روانشناسی بالینی، عضو هیئت علمی و استادیار گروه روان‌شناسی بالینی دانشگاه علوم پزشکی تهران

تاریخ پذیرش: ۸۶/۶/۹

تاریخ دریافت: ۸۶/۲/۱۱

چکیده

مقدمه: بیماری مولتیپل اسکلروزیس (MS) نوعی بیماری مزمن و علاج ناپذیر سیستم عصبی مرکزی است که شدیداً عزت نفس بیماران را کاهش داده و آنها را مجبور می‌سازد با ناتوانی های ناشی از بیماری سازگاری پیدا کنند. این مطالعه با هدف تعیین رابطه میان سطح عزت نفس بیماران مبتلا به MS با میزان بکارگیری روشهای مقابله ای و برنامه خود مراقبتی توسط آنها در شهر تهران انجام گرفت.

مواد و روش ها: این پژوهش مطالعه ای نیمه تجربی از نوع طرح اندازه های تکراری است که در انجمن MS ایران در سال ۱۳۸۲-۸۳ انجام گرفت. به منظور انجام این پژوهش، ۳۸ بیمار مبتلا به MS با توجه به شرایط پژوهش به روش نمونه گیری آسان با در دسترس انتخاب شده و مورد مطالعه قرار گرفتند. در واقع تمام بیماران باسوساد، ۱۵-۵۰ ساله و علامت دار که به صندلی چرخدار وابسته نبوده و در مرحله حاد بیماری قرار نداشتند وارد مطالعه شدند. ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه های اطلاعات فردی، لیست مشکلات، پرسشنامه استاندارد سنجش عزت نفس کوپراسمیت و پرسشنامه استاندارد سنجش شیوه های مقابله ای جالوویس بودند که قبل و بعد از مداخله توسط نمونه ها تکمیل گردیدند. برنامه خود مراقبتی آموزش داده شد و به مدت یک ماه به کار گرفته شد، سپس داده های قبل و بعد از مداخله در نرم افزار آماری SPSS با استفاده از آمار توصیفی و آزمون های آماری استنباطی مثل تی زوجی، ویلکاکسون، کای اسکوئر و تی مستقل مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته های پژوهش : تجزیه و تحلیل داده ها نشان داد که آموزش برنامه خود مراقبتی باعث افزایش معنی داری در میزان عزت نفس این بیماران بعد از مداخله نسبت به زمان قبل از آن شده است. ($P=0.000$) همچنین آزمون آماری کای اسکوئر نشان داد که قبل و بعد از مداخله بیمارانی که عزت نفس بالاتری داشتند نسبت به بقیه بیماران از روش های مقابله ای مشکل مدار بیشتر استفاده می کرده اند ($P=0.001$) و افرادی که عزت نفس پایین تری داشتند از روش های مقابله ای هیجان مدار را بیشتر مورد استفاده قرار دادند ($P=0.000$). همچنین آزمون آماری تی مستقل نشان داد که بیمارانی که عزت نفس بالاتری داشتند نسبت به بقیه بیماران بیشتر از برنامه های خود مراقبتی برای حل مشکلات خود استفاده کرده اند ($P=0.001$).

بحث و نتیجه گیری: با توجه به یافته های پژوهش، اولاً آموزش برنامه خود مراقبتی باعث افزایش عزت نفس این بیماران می گردد، ثانیاً افزایش عزت نفس بیماران مبتلا به MS رابطه مستقیمی با افزایش بکارگیری

واژه های کلیدی : بیماری مولتیپل اسکلروزیس (MS)، عزت نفس، روشهای مقابله ای مشکل مدار، روشهای مقابله ای هیجان مدار، خود مراقبتی

* نویسنده مسئول: کارشناس ارشد آموزش پرستاری، عضو هیئت علمی و مریم دانشکده پرستاری و مامائی دانشگاه علوم پزشکی زبان

Email: madani_h2000@yahoo.com

مقدمه

بیماری متیپل اسکلروزیس (MS) نوعی بیماری مزمن و پیشرونده سیستم عصبی مرکزی است که باعث ایجاد اختلال حسی، ضعف، گرفتگی عضلانی، اختلال بینایی، اختلال شناختی، خستگی، لرزش اندام‌ها، اختلال در دفع ادرار، اختلال در دفع مدفعه، اختلال در عملکرد جنسی، اختلال در تعادل، فراموشی، کاهش شنوایی، کرختی، تاری دید، دوبینی و اختلال گفتاری در فرد بیمار می‌گردد(۱). علت بیماری متیپل اسکلروزیس ناشناخته است و درمان قطعی ندارد. در آمریکا بیش از ۳۵۰ هزار نفر به این بیماری مبتلا می‌باشند که هر ساله حدود ۱۰۰۰۰ بیمار جدید به آنها اضافه می‌شود(۲). این بیماری اغلب در سنین بین ۴۰-۶۰ سالگی رُخ می‌دهد و خانم‌ها را دو برابر آقایان مبتلا می‌سازد و سومین علت ناتوانی در آمریکا است(۳،۴). در ایران میزان شیوع این بیماری در حدود ۱۵ در هر ۱۰۰ هزار نفر است(۵). این بیماری هزینه اقتصادی زیادی را به جامعه و خانواده فرد تحمل می‌کند. مؤسسه ملی بیماری‌های اعصاب آمریکا اظهار می‌دارد که هزینه ناشی از این بیماری در آمریکا سالیانه بیش از ۲/۵ بیلیون دلار است(۶). این بیماری استقلال و توانایی فرد را برای شرکت مؤثر در خانواده و جامعه تهدید می‌کند و بیماران را بسوی فقدان اعتماد و اطمینان از خود سوق داده و اطمینان فرد از بدن و سلامتیش را مخدوش می‌سازد(۷). این بیماری غالباً افرادی را مبتلا می‌کند که در مرحله مولد زندگی خود قرار دارند و اغلب اعضاء خیلی جوان خانواده مسئولیت مراقبت از بیمار ناتوان را به عهده می‌گیرند(۸). تظاهرات و عوارض بیماری متیپل اسکلروزیس به شدت بر روی تصور فرد از خودش تأثیر می‌گذارد و اثرات بسیار مخربی بر روی عزت نفس او دارد(۹).

برخورداری از عزت نفس یا احساس خود ارزشمندی به متابه یک سرمایه و ارزش حیاتی بوده و از جمله عوامل عمده شکوفایی استعدادها و خلاقیت‌ها است(۱۰). همچنین تصور مثبت از خود، بهترین پیشگویی کننده تطابق با بیماری متیپل اسکلروزیس می‌باشد(۹).

بیماران MS نیاز به تطابق با بیماری متیپل اسکلروزیس دارند زیرا که عوارض روز به روز آن تنیدگی

عمومی آنها را افزایش می‌دهد(۱۱) بطور کلی مقابله با مشکل به دو روش انجام می‌شود:

۱- مشکل مدار: سعی در برقراری کنترل بر روی موقعیت، تجزیه‌ی مشکل به اجزاء کوچکتر، تعیین اهداف اختصاصی جهت کمک به حل مشکل و ... .

۲- روش‌های هیجان مدار: خیال‌بافی، امیدواری به بهبود خود به خودی اوضاع، انتظار از دیگران برای حل مشکل و ... .

در بیماران MS، خجالت و حس حقارت باعث پیدایش پاسخ‌های نامناسب در بیمار می‌شود و تطابق بیمار با بیماری به شکل‌های گوناگون از جمله انکار (همراه با سرخوشی غیرعادی)، افسردگی، محرومیت و خصوصیت صورت می‌گیرد(۱۲،۱۳). افرادی که برای آنها بیماری MS تشخیص داده شده نیاز به تطابق و هماهنگی با چالش‌های بیماری مزمن دارند زیرا که این بیماری علاج قطعی ندارد(۱۴). تصور می‌شود که روش‌های مقابله‌ای بر روی تطابق با بیماری متیپل اسکلروزیس تأثیر می‌گذارند، بویژه روش‌های مقابله‌ای مشکل مدار تأثیر مثبت زیادی در تطابق با این بیماری دارند(۱۵). یکی از راه‌های تطابق صحیح بیماران متیپل اسکلروزیس با عوارض بیماریشان می‌تواند آموزش مراقبت از خود باشد زیرا برای اینکه افراد رفتارهای ارتقاء سلامت را بکار گیرند باید تشویق شوند که مسئولیت سلامتی خودشان را تقبل کنند(۱۶). آموزش مراقبت از خود باعث می‌شود تا فرد از روش‌های مقابله‌ای درست استفاده کند(۸). ابرین در تحقیقی تحت عنوان «متیپل اسکلروزیس رابطه میان عزت نفس، حمایت اجتماعی و رفتارهای مقابله‌ای» بیان می‌کند که رابطه قابل توجهی میان عزت نفس و روش‌های مقابله‌ای مشکل مدار وجود دارد و همچنین ارزیابی عزت نفس، حمایت اجتماعی و رفتار تطبیقی در افراد مبتلا به MS بسیار اهمیت دارد(۱۷). برانول و کاواناگ در مقاله‌ای تحت عنوان «پیشگویی تطابق روانی با بیماری MS» اظهار داشتند که خودکفایی بر روی بهبود عزت نفس و فعالیت اجتماعی بیماران MS مؤثر است(۱۸)، لذا با توجه به ماهیت مزمن و ناتوان کننده بیماری MS، اختلال در عزت نفس و تطابق این بیماران و تحقیقات اندک انجام شده در این زمینه،

دهنده عزت نفس بالا بود. برای سنجش میزان بکارگیری روش های مقابله ای مشکل مدار و هیجان مدار توسط نمونه ها قبل و بعد از مداخله از پرسشنامه استاندارد روش های مقابله ای جالوویس استفاده شد که در مورد روش های مقابله ای مشکل مدار به هر فرد امتیاز بین ۱۵-۷۵ و در مورد روش های مقابله ای هیجان مدار امتیاز بین ۲۴-۱۲۰ تعلق گرفت.

سطح امتیاز روش های مقابله ای مشکل مدار به سه دسته کم (کمتر از ۵۰)، متوسط (۵۰-۶۰) و زیاد (نمehr بیشتر از ۶۰) تقسیم می شود و نمرات روش های مقابله ای هیجان مدار به سه دسته کم (نمehr کمتر از ۷۰)، متوسط (نمehr ۷۰-۸۰) و زیاد (نمehr بیشتر از ۸۰) تقسیم می شود که در مورد روش های مقابله ای مشکل مدار تغییر نمره از کمتر به بیشتر بعد از مداخله مطلوب محسوب می شود و در مورد روش های مقابله ای هیجان مدار تغییر نمره از بیشتر به کمتر یا یکسان ماندن آنها در بعد از مداخله مطلوب محسوب می گردد (۱۶). برای کنترل نمونه ها و اطمینان از اجرای برنامه خود مراقبتی از چک لیست خود گزارشی در طول یک ماه اجرای برنامه خود مراقبتی استفاده شد. در مورد هر مشکل امتیازی بین ۳۰-۰ به فرد تعلق می گرفت که بر تعداد مشکلات فرد تقسیم شده و میانگین نمره خود مراقبتی که عددی بین ۳۰-۰ بود حاصل می شد. اعتبار علمی پرسشنامه استاندارد عزت نفس کوپر اسمیت توسط پژوهشگران در خارج از کشور و گل محمدی و انصاری جابری در داخل کشور تأیید شده بود (۱۷). اعتبار علمی پرسشنامه استاندارد روش های مقابله ای جالوویس در خارج از کشور توسط جین لی و در داخل کشور توسط زهری انبویی تأیید شده بود (۱۸). به منظور تعیین اعتبار علمی سایر چک لیستها از اعتبار محتوی استفاده شد. پایایی پرسشنامه های فوق با مطالعه ابتدایی ۱۰ بیمار مبتلا به MS با استفاده از آزمون مجدد به فاصله ۱۰ روز و مشخص گردیدن ضریب همبستگی بالا برای پرسشنامه استاندارد عزت نفس کوپر اسمیت ($r=0.93$)، پرسشنامه استاندارد روش های مقابله ای جالوویس ($r=0.87$)، پرسشنامه تعیین لیست مشکلات ($r=0.94$) و چک لیست خود گزارشی ($r=0.87$) مورد تأیید قرار گرفت. بر اساس اطلاعات

لزوم انجام پژوهش در این خصوص ضروری بنظر می رسد.

بدین ترتیب این مطالعه با دو هدف در انجمن MS ایران انجام شد: اولاً - آموزش برنامه خود مراقبتی چه تاثیری بر سطح عزت نفس بیماران مبتلا به MS دارد؟ دوماً - بین سطح عزت نفس بیماران مبتلا به MS با میزان بکارگیری روش های مقابله ای و برنامه خود مراقبتی در آنها چه رابطه ای وجود دارد؟

مواد و روش ها

این پژوهش از نوع نیمه تجربی بوده که در سال ۱۳۸۳ انجام گردید. جامعه مورد مطالعه را کلیه مدد جویان مبتلا به MS تحت پوشش انجمن MS ایران تشکیل می دادند. این انجمن تنها انجمن MS ایران است و دلیل انتخاب آن به عنوان محیط پژوهش، قابل دسترس بودن نمونه ها، همکاری مساعد مسئولین و پرسنل و سهولت در روند پژوهش بود. معیارهای ورود افراد به مطالعه شامل باسواند بودن، سن بین ۱۵-۵۰ سال، داشتن علامت بیماری، عدم وابستگی به صندلی چرخدار و نبودن در مرحله حاد بیماری و رضایت برای شرکت در پژوهش تعیین گردید. بر این اساس از انجمن MS درخواست شد از تمام افراد تحت پوشش خود با معیارهای فوق برای شرکت در پژوهش دعوت بعمل آورد. ۳۸ بیمار در پژوهش شرکت نمودند که به روش نمونه گیری آسان به عنوان نمونه پژوهشی برگزیده شدند. معیار خروج نمونه ها از پژوهش وجود مرحله حاد بیماری، رُخ دادن و قایع تأثیر گذار بر روی میزان بکارگیری روش های مقابله ای و بر روی عزت نفس (مانند آموزش از طریق منابع دیگر مانند رسانه های گروهی، موقفیت یا شکست مهم در زندگی...) و عدم اجرای برنامه خود مراقبتی تعیین گردید که در طول پژوهش دو نفر از بیماران دچار حمله حاد شده و دو نفر نیز از ادامه همکاری منصرف گردیدند که از پژوهش حذف شدند. برای سنجش عزت نفس نمونه ها قبل و بعد از مداخله از پرسشنامه استاندارد سنجش عزت نفس کوپر اسمیت استفاده شد که به هر فرد امتیاز بین ۲۵-۱۰۰ تعلق می گرفت. سطح امتیاز ۵۰-۷۵ نشان دهنده عزت نفس پائین، امتیاز ۷۵-۵۱ نشان دهنده عزت نفس متوسط و امتیاز ۱۰۰ نشان

انجام کار، برنامه خود مراقبتی یک ماه دیگر توسط بیماران به اجرا در آمد. در پایان این دوره، پرسشنامه‌ها یکبار دیگر توسط نمونه‌ها تکمیل شد. سپس جهت توصیف مشخصات واحدهای مورد پژوهش از آمار توصیفی شامل جداول توزیع فراوانی، شاخص‌های پراکنده و مرکزی استفاده گردید و جهت مقایسه میانگین‌های قبل و بعد از تی زوجی و سایر شاخص‌ها از آزمون کای اسکوئر و تی مستقل در محیط نرم افزاری SPSS استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

در این مطالعه، در نهایت ۳۴ بیمار مورد مطالعه قرار گرفتند که ۴۱ درصد آنها مذکور و ۵۹ درصد مؤنث بودند. ۴۷ درصد بیماران شرکت کننده در پژوهش در گروه سنی ۴۰-۳۰ سال قرار داشتند و تحصیلات ۸۲ درصد آنها در حد دوره دبیرستان و بالاتر بود. مدت ابتلاء به بیماری در ۳۸ درصد بیماران بین ۶-۴ سال گزارش گردید. در تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش، آزمون آماری تی زوجی بین میزان عزت نفس نمونه‌ها قبل و بعد از مداخله تفاوت معنی داری را نشان داد ($P=0.000$). به گونه‌ای که میانگین امتیاز عزت نفس نمونه‌ها از ۵۴ قبل از مداخله به ۶۸ بعد از مداخله افزایش پیدا نمود. مقایسه سطوح عزت نفس نمونه‌ها قبل و بعد از مداخله نشان می‌دهد که ۵۲/۹ درصد نمونه‌ها قبل از مداخله دارای عزت نفس پایین بوده اند ولی بعد از مداخله تنها ۱۴/۷ درصد نمونه‌ها دارای عزت نفس پایین بودند. همچنین قبل از مداخله ۵/۹ درصد نمونه‌ها دارای عزت نفس بالا بوده اند ولی این مقدار بعد از مداخله به ۳۲/۴ درصد افزایش پیدا نمود که آزمون آماری کای اسکوئر این تفاوت را معنی دار نشان می‌دهد ($P=0.000$). (جدول شماره ۱۲) تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش نشان داد که بین میزان بکارگیری روش‌های مقابله‌ای هیجان مدار توسط نمونه‌ها قبل و بعد از مداخله تفاوت معنی داری وجود دارد ($P=0.000$) به گونه‌ای که میانگین امتیاز بکارگیری روش‌های مقابله‌ای هیجان مدار نمونه‌ها از ۸۱/۶۱ قبل از مداخله به ۶۴ بعد از مداخله کاهش یافت. همچنین مقایسه سطوح بکارگیری روش‌های مقابله‌ای هیجان مدار قبل و بعد از مداخله نشان

استخراج شده از پرسشنامه‌ها و نوع مشکلات نمونه‌ها، کلاس‌های آموزش برنامه خود مراقبتی طراحی و جزوه آموزشی تهیه شد. گروه مذکور به سه گروه (دو گروه ۱۲ نفره و یک گروه ۱۰ نفره به دلیل مشابهت در نیازها و مشکلات، شلغ نشدن کلاس‌ها و ...) تقسیم شدند.

در مجموع ۷ جلسه آموزشی در نظر گرفته شد. پنج جلسه اول به آموزش سبب شناسی بیماری MS، علائم بیماری، روش‌های درمانی، راه‌های تشخیصی و عوارض بیماری به زبان ساده و برنامه‌های خود مراقبتی در خصوص مشکلات ناشی از این بیماری مانند اختلالات دفع ادرار (استفاده از تکنیک‌های تربیت مجدد مثانه، تربیت عادتی زمان دفع، ورزش‌های عضلات کف لگن (کن)، روش کرد، سونداز متناوب)، اختلالات دفع مدفع و بیوست (استفاده از تکنیک‌های تنظیم زمان دفع، عدم تعویق زمان دفع و استفاده از رفلکس گاسترولوکولیک در صحیح زود، رژیم پر فیبر و مایعات فراوان، ماساژ شکم، تحرک و ورزش، نرم کننده و شیاف)، اختلالات بینایی (مرتب چیدن اثاثیه و وسایل، استفاده از چشم بند، در دسترس بودن وسایل، تجزیه کردن کارها، استفاده بیشتر از حس‌های دیگر)، فراموشی (استفاده از دفترچه یادداشت، تکرار مطالب، دسته بندی منطقی مطالب، خلاصه کردن اطلاعات، به رمز در آوردن اطلاعات)، خستگی مزمن (استفاده از استراحت متناوب، روش‌های حفظ انرژی، ورزش ملایم، آرام سازی یا ریلکسشن، کنترل دمای محیط)، گرفتگی عضلات و عدم هماهنگی در راه رفتن (انجام ورزش‌های هماهنگی و تعادلی ویژه، ورزش‌های فعل، فعل مقاومتی و پوزیشن‌های صحیح هنگام استراحت) به صورت تئوری و عملی اختصاص داده شد و رفع اشکال انجام گردید. در هر جلسه جزوه آموزشی آن جلسه در اختیار بیماران قرار گرفت و ۲ جلسه آخر برای رفع اشکال و تمرین برنامه‌های خود مراقبتی در نظر گرفته شد. پس از اطمینان از اجرای مناسب برنامه‌های خود مراقبتی توسط نمونه‌ها، برگه‌های خود گزارشی در اختیار نمونه‌ها قرار گرفت و نحوه تکمیل این برگه‌ها به بیماران آموزش داده شد. پس از دو هفته اجرای برنامه‌های خود مراقبتی و ثبت در برگه‌های خود گزارشی زیر نظر محققان و اطمینان از نحوه صحیح

آماری کای اسکوئر نشان داد که بعد از مداخله نیز افرادی که عزت نفس بالاتری داشتند(نسبت به بقیه بیماران) از روش های مقابله ای مشکل مدار بیشتر استفاده نموده بودند($P=0.001$). و بیمارانی که عزت نفس پایین تری داشتند(نسبت به بقیه بیماران) از روش های مقابله ای هیجان مدار بیشتر استفاده کرده بودند($P=0.000$). همچنین آزمون آماری تی مستقل نشان داد که بعد از آموزش برنامه خود مراقبتی، بیمارانی که عزت نفس بالاتری داشتند بیشتر از برنامه های خود مراقبتی برای حل مشکلات عدیده خود استفاده نموده بودند($P=0.000$). در زمینه ارتباط بین مشخصات دموگرافیک نمونه ها با میزان بکارگیری روش های مقابله ای و برنامه خود مراقبتی ارتباط معنی داری وجود نداشت($P>0.05$).

می دهد که قبل از مداخله ۵۸/۸ درصد نمونه ها به مقدار زیاد از روش های مقابله ای هیجان مدار استفاده می کرده اند که این مقدار بعد از مداخله به ۱۱/۸ درصد کاهش یافت($P=0.000$).(جدول ۳) میزان بکارگیری روش های مقابله ای مشکل مدار بعد از مداخله نسبت به قبل از مداخله افزایش جزیی یافته بود ولی این مقدار افزایش از نظر آماری معنی دار نبود($p>0.05$). آزمون آماری کای اسکوئر نشان داد که بیمارانی که قبل از مداخله عزت نفس بالاتری داشتند نسبت به بیمارانی که عزت نفس پایین تری داشتند از روش های مقابله ای مشکل مدار بیشتر استفاده می کرده اند($P=0.001$). بیمارانی که عزت نفس پایین تری داشتند بیشتر از روش های مقابله ای هیجان مدار استفاده می نموده اند($P=0.000$). همچنین آزمون

جدول شماره ۱: مقایسه میانگین عزت نفس نمونه ها قبل و بعد از اجرای برنامه خود مراقبتی

$p=0.000$ $df=33$	میانگین عزت نفس نمونه ها قبل از مداخله		میانگین عزت نفس نمونه ها قبلاً	
	۶۸	۵۴	۶۸	۵۴

جدول شماره ۲: مقایسه فراوانی سطوح عزت نفس بیماران مبتلا به مولتیپل اسکلروزیس مورد پژوهش قبل و بعد از اجرای برنامه خود مراقبتی

فراآوانی بعد		فراآوانی قبل		سطح عزت نفس
نسبی	مطلق	نسبی	مطلق	
۱۴/۷	۵	۵۲/۹	۱۸	پائین (نمره ۵۰-۲۵)
۵۲/۹	۱۸	۴۱/۲	۱۴	متوسط (نمره ۷۵-۵۱)
۳۲/۴	۱۱	۵/۹	۲	بالا (نمره ۱۰۰-۷۶)
$p=0.000$		$X^2=20/61$, $df=4$		آزمون کای اسکوئر،

جدول شماره ۳: مقایسه فراوانی سطوح بکارگیری روشهای مقابله ای هیجان مدار بیماران مبتلا به مولتیپل اسکلروزیس مورد پژوهش قبل و بعد از اجرای برنامه خود مراقبتی

فرافوانی (درصد)		سطوح بکارگیری روشهای مقابله ای هیجان مدار
بعد از مداخله	قبل از مداخله	
۵۹	۳/۲	کم (نمره کمتر از ۷۰)
۲۹/۲	۳۸	متوسط (نمره ۷۰-۸۰)
۱۱/۸	۵۸/۸	زیاد (نمره بیشتر از ۸۰)
p=+ / ***	X ² =۲۵/۵۸ , df= ۲	آزمون کای اسکوئر، ۲

بحث و نتیجه گیری

منطقی، بلکه به صورت احساسی با مشکلات ناشی از بیماری MS مقابله نمایند. ابرین نیز در سال ۱۹۹۳ در آمریکا در تحقیقی تحت عنوان «مولتیپل اسکلروزیس: رابطه میان عزت نفس، حمایت اجتماعی و رفتارهای مقابله ای» به این نتیجه رسید که رابطه قابل توجهی بین عزت نفس و روش های مقابله ای مشکل مدار وجود دارد و همچنین یافته ها تأکید داشتند که ارزیابی عزت نفس، حمایت اجتماعی و رفتارهای تطابقی در افراد مبتلا به MS اهمیت دارد، (۱۴). ردمن (۱۹۸۸) بیان می کند که درجه تطابق با بیماری به عوامل مختلفی بستگی دارد از قبیل: میزان پنداشت از خود قبل از بیماری، شدت بیماری و تغییرات ایجاد شده در الگوی زندگی فرد، (۲۰). سیتیا و همکاران (۲۰۰۴) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که ناتوانی شناختی نوعی پیشگوئی کننده مهم در تطابق ناموفق با بیماری MS است، (۲۱). مک کابی و همکاران (۲۰۰۴) در پژوهشی بر روی ۳۸۱ بیمار مبتلا به MS بیان می کنند که افراد مبتلا به MS کمتر از روش های مقابله ای مشکل مدار مثل حل مسئله و جستجوی حمایت اجتماعی استفاده می کنند و سطح تطابقی کمی با بیماری دارند، (۲۲). جین و همکاران نیز در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که افراد مبتلا به MS که سطح بالای دیسترس روانی دارند از روش های مقابله ای هیجان مدار بیشتر استفاده

در تحقیق حاضر مشخص گردید که بکارگیری برنامه خود مراقبتی باعث افزایش معنی داری در میزان عزت نفس بعد از مداخله نسبت به زمان قبل از آن ۱۹۹۹ می شود. راشید و هولندر نیز در تحقیقی در سال ۱۹۹۶ تحت عنوان «بیماری مولتیپل اسکلروزیس و مثانه نوروزنیک» نشان دادند که طراحی برنامه کنترل عملکرد مثانه باعث بهبود عزت نفس و کیفیت زندگی بیماران مبتلا به MS می شود، (۱۹). برانول و کاواناگ هم در سال ۱۹۹۷ در مقاله ای تحت عنوان «پیشگوئی تطابق روانی با بیماری MS» اظهار داشتند که خودکفایی بر روی بهبود عزت نفس و فعالیت اجتماعی بیماران MS مؤثر است، (۱۶). همچنین نتایج نشان داد که آموزش برنامه خود مراقبتی باعث کاهش به کارگیری روش های مقابله ای هیجان مدار می شود و میزان استفاده از معنی داری بین میزان عزت نفس و میزان داشتن مشکل مدار و هیجان مدار وجود دارد بطوری که افرادی که عزت نفس بالاتری داشتند قبل و بعد از مداخله از روش های مقابله ای مشکل مدار بیشتر استفاده کرده بودند. یعنی بطور منطقی تری با مشکلات ناشی از بیماری MS مواجه شده بودند و در مقابل بیمارانی که عزت نفس پایینی داشتند قبل و بعد از مداخله از روش های مقابله ای هیجان مدار بیشتر استفاده کرده بودند یعنی سعی داشتند که نه به صورت

بنابراین توصیه می شود عزت نفس بیماران مبتلا به MS از طریق آموزش برنامه خود مراقبتی، مشاوره گروهی، روان درمانی و... افزایش داده شود تا این بیماران بیشتر مسئولیت مراقبت از خودشان را بر عهده بگیرند و به روش منطقی تری با مشکلات ناشی از بیماری MS رو برو گردند.

محدودیت های این پژوهش شامل سطح دانش، تجربیات قبلی، علاقه متفاوت مددجویان، خصوصیات عاطفی و روانی و تفاوت های فرهنگی آنها بود که بر میزان یادگیری، علاقه و انگیزه های آنها تأثیر داشته است. همچنین به علت اینکه جامعه و نمونه های این پژوهش محدود بود و به ناچار از یک گروه برای مطالعه استفاده شد، بنابراین این مطلب تعیین پذیری نتایج طرح را محدود می نماید.

تقدیر و تشکر

بدین وسیله از کلیه پرسنل و اعضاء محترم انجمن MS ایران، بویژه جناب آقای دکتر نبوی متخصص بیماری های داخلی اعصاب و مسئول پژوهش های انجمن MS ایران، مددجویان محترم این انجمن، اساتید پرستاری دانشگاه تربیت مدرس که ما را در انجام این پژوهش یاری نموده اند، تشکر و قدردانی به عمل می آید.

می کنند و از روش های مقابله ای مشکل مدار کمتر استفاده می نمایند(۲۳). ویسچیدیک و همکاران در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که آموزش تطابق با آسیب های جسمی و رفتار درمانی شناختی باعث بهبود کیفیت زندگی و وضعیت روانشناسی بیماران MS می شود(۲۴). سین کلایر و همکاران در تحقیق خود اعلام کردند که بین میزان آسیب عصبی، رفتارهای مقابله ای هیجان مدار و افسردگی در بیماران مبتلا به MS رابطه معنی داری وجود دارد(۲۵). همچنین تجزیه و تحلیل داده ها نشان داد که بیمارانی که عزت نفس بالاتری داشتند از برنامه خود مراقبتی بیشتر استفاده کرده بودند. دی ریدر و همکاران نیز در بررسی خود بر روی ۵۰ بیمار مبتلا به MS به این نتیجه رسیدند که خوش بینی باعث شرکت بیشتر در رفتارهای خود مراقبتی می شود(۲۶).

با توجه به یافته های پژوهش می توان نتیجه گرفت که اولاً- آموزش برنامه خود مراقبتی باعث افزایش میزان عزت نفس بیماران مبتلا به MS و کاهش استفاده آنها از روش های مقابله ای هیجان مدار می شود. دوماً- هر چقدر میزان عزت نفس این بیماران بالاتر باشد میزان استفاده آنها از روش های مقابله ای مشکل مدار و برنامه خود مراقبتی بیشتر می گردد.

References

- 1-Guinneess MC, paters S. *The diagnosis of Multiple sclerosis: peplau's interpersonal relations model in practice*. Rehab Nurs, 1999; 24(1): 30-6
- 2-Taggart HM. *Multiple sclerosis update*. orthop Nurs, 1998, 17 (2): 23-9
- 3-Marvin DW. *Multiple sclerosis: continuing mysteries and current management*. Drug Top, 2000; 144 (12): 93-102
- 4-Amcconell E. *Myths and Facts*. Nursing, 1999; 29 (8): 25-6
- 5-Mandysova P. *Knowing the course of Multiple sclerosis*. Nursing, 1998; 28 (10): 12-6
- 6-نفیسی شهربار. سمینار بیماری MS. ماهنامه ندا (نشریه داخلی دانشگاه علوم پزشکی تهران). ۱۳۷۸، سال ۲، شماره ۵، صفحات ۹-۱۰
- 7-Morgante L. *Hope in Multiple sclerosis, A nursing perspective*. Int J MS care, 2000; 2(2): 3
- 8-Brunner LS, Suddurth DS. *Textbook of medical-surgical Nursing*. 10nd ed. Philadelphia: J.B Lippincott co; 2004
- 9-Walsh A,Walsh P. *Love, self-esteem and Multiple sclerosis*. Soc sci med, 1989; 29 (7): 793-9
- 10-Bringle GR, Bagby G.*Self-esteem and perceived quality of romantic and family relationships in young adults*. Personality, 1992; 26 (4): 340-56
- 11-Rehm SR, Catanzaro LM. *It's just a fact of life: Family member's perceptions of parental chronic illness*. Fam Nurs, 1998; 4 (1): 921-40
- 12-Schetter C. *Patterns of coping with cancer*. Heal psycho, 1992; 11 (2): 79-87

- 13-Koopman W, Schweitzer A. *The journey to Multiple sclerosis: A qualitative study*. Neuro Sci Nurs, 1999; 31(1): 17-24
- 14-O'Brien MT. *Multiple sclerosis: The Relationship Among self-esteem, social support, and coping behavior*. Appl Nurs Res, 1993; 6(2): 54-63
- 15-Acton JG, Malathum P. *Basic need status and health-promoting self-care behavior in adults*. W J Nurs Res, 2000; 22(7): 796-811
- 16-Branwell AM, Kavanagh DJ. *Prediction of psychological adjustment to Multiple sclerosis*. Soc Sci Med, 1997; 45 (3): 411-8
- ۱۷- انصاری جابری علی. بررسی تأثیر برنامه ورزشی طراحی شده بر میزان عزت نفس سالمدان ساکن در مجتمع خدمات بهزیستی و معلولین و سالمدان شهید هاشمی نژاد کهریزک. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته آموزش پرستاری. دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم پزشکی، ۱۳۷۴
- ۱۸- زهری انبوهی سیما. بررسی تأثیر آموزش اصول مراقبت از خود بر روش های مقابله ای بکار گرفته شده توسط بیماران تحت درمان با همودیالیز در بیمارستان های آموزشی وابسته به وزارت بهداشت در شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته آموزش پرستاری. دانشگاه علوم پزشکی ایران، دانشکده پرستاری و مامائی، ۱۳۷۳
- 19-Rashid TM, Hollander JB. *Multiple sclerosis and the neurogenic bladder*. Phys Med Rehab Clin N Am, 1998; 9 (3): 615-29
- 20-Redman BK. *The process of patient education*. 6nd ed . London: Mosby; 1988
- 21-Cynthia LS, Jeffrey AW, Bernard MR. *Psychosocial Adjustment to multiple sclerosis*. Int j MS care, 2004; 6(1): 98-105
- 22-McCabe MP, Mckern S, McDonald E. *Coping and psychological adjustment among people with multiple sclerosis*. J psychosom Res, 2004; 56(3): 355-61
- 23-Jean VM, Beatty WW, Paul RH. *Coping with general and disease-related stressors by patients with multiple sclerosis: relationships to psychological distress*. MS, 1997; 3(3): 191-6
- 24-Visschedijk MA, Collette EH. *Development of a cognitive behavioral group intervention programme for patients with multiple sclerosis; an exploratory study*. psycho Rep, 2004; 95(3): 735-46
- 25-Sinclair VG, Scroggie J. *Effect of a cognitive-behavioral program for women with multiple sclerosis*. j Neurosci Nurs, 2005; 37(5): 249-57
- 26-Deridder D, Fournier M, Bensing J. *Does optimism affect symptom report in chronic disease? what are its consequences for self-care behaviour and physical functioning?* J Psychosom Res, 2004; 56(3): 341-50